Ediție provizorie

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șaptea)

28 iunie 2017(*)

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială – Regulamentul (CE) nr. 44/2001 – Articolul 23 – Clauză atributivă de competență – Clauză de prorogare de competență care figurează într-un contract încheiat între două societăți – Acțiune în despăgubire – Răspundere solidară a reprezentanților uneia dintre aceste societăți pentru fapte delictuale – Invocabilitatea acestei clauze de către reprezentanții menționați”

În cauza C-436/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Areios Pagos (Curtea de Casație, Grecia), prin decizia din 7 iulie 2016, primită de Curte la 4 august 2016, în procedura

Georgios Leventis,

Nikolaos Vafeias

împotriva

Malcon Navigation Co. ltd.,

Brave Bulk Transport ltd.,

CURTEA (Camera a șaptea),

compusă din doamna A. Prechal, președinte de cameră, doamna C. Toader (raportor) și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

pentru guvernul elen, de A. Magrippi și de S. Charitaki, în calitate de agenți;

pentru guvernul spaniol, inițial de A. Rubio González, ulterior de A. Gavela Llopis, în calitate de agenți;

pentru Comisia Europeană, de M. Konstantinidis și de M. Heller, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74, denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles I”).

Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnii Georgios Leventis și Nikolaos Vafeias, reprezentanți ai Brave Bulk Transport ltd., societate de navlosire maritimă, pe de o parte, și Malcon Navigation Co. ltd. (denumită în continuare „Malcon Navigation”), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de despăgubire formulată de aceasta împotriva, în solidar, a Brave Bulk Transport și a domnilor Leventis și Vafeias, cerere de despăgubire pentru care se contestă competența instanțelor elene.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Potrivit considerentului (11) al Regulamentului Bruxelles I:

„Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. […]”

În capitolul II din acest regulament, intitulat „Competența”, articolul 2, care figurează în secțiunea 1, intitulată „Dispoziții generale”, prevede la alineatul (1):

„Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză.”

Articolul 6 din regulamentul menționat, care figurează în secțiunea 2, intitulată „Competențe speciale”, din capitolul II din acesta, prevede:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru mai poate fi acționată în justiție:

atunci când există mai mulți pârâți, în fața instanței domiciliului oricăruia dintre aceștia, cu condiția ca cererile să fie atât de strâns legate între ele încât să fie oportune instrumentarea și judecarea lor în același timp, pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor;

[…]”

Secțiunea 7 din acest capitol, intitulată „Prorogare de competență”, cuprinde printre altele articolul 23, care are următorul cuprins:

„(1) Dacă prin convenția părților, dintre care una sau mai multe au domiciliul pe teritoriul unui stat membru, competența în soluționarea litigiului ce a survenit sau poate surveni în legătură cu un raport juridic determinat revine instanței sau instanțelor dintr-un stat membru, competența revine acelei instanțe sau instanțelor respective. Această competență este exclusivă, cu excepția unei convenții contrare a părților. Convenția atributivă de competență se încheie:

în scris ori verbal cu confirmare scrisă sau

într-o formă conformă cu obiceiurile statornicite între părți sau

în comerțul internațional, într-o formă conformă cu uzanța cu care părțile sunt sau ar trebui să fie la curent și care, în cadrul acestui tip de comerț, este cunoscută pe larg și respectată cu regularitate de către părțile la contractele de tipul pe care îl implică domeniul comercial respectiv.

[…]”

Secțiunea 9 din același capitol II, intitulată „Litispendență și conexitate”, cuprinde printre altele articolele 27 și 28. Articolul 27 menționat prevede:

„(1) În cazul în care cereri având același obiect și aceeași cauză sunt introduse între aceleași părți înaintea unor instanțe din state membre diferite, instanța sesizată ulterior suspendă din oficiu acțiunea până în momentul în care se stabilește competența primei instanțe sesizate.

(2) Dacă se stabilește competența primei instanțe sesizate, instanța sesizată ulterior își declină competența în favoarea acesteia.”

Potrivit articolului 28 din Regulamentul Bruxelles I:

„(1) În cazul în care acțiuni conexe sunt pendinte înaintea unor instanțe din state membre diferite, instanța sesizată ulterior poate suspenda judecata.

(2) Dacă aceste acțiuni sunt pendinte în primă instanță, instanța sesizată ulterior poate, la cererea uneia dintre părți, să-și decline competența, dacă prima instanță sesizată are competență în acțiunea în cauză și dacă legislația internă permite conexarea acestor acțiuni.

(3) În înțelesul prezentului articol, sunt considerate conexe acele acțiuni care sunt atât de strâns legate între ele încât sunt oportune instrumentarea și judecarea lor în același timp pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor.”

Articolele 33-37 din Regulamentul Bruxelles I reglementează recunoașterea hotărârilor. Articolul 33 din acest regulament stabilește principiul potrivit căruia o hotărâre pronunțată într-un stat membru este recunoscută fără să fie necesar să se recurgă la o procedură specială. Articolele 34 și 35 din regulamentul menționat prevăd motivele pentru care o hotărâre pronunțată într-un stat membru poate, în mod excepțional, să nu fie recunoscută în alt stat membru.

În această privință, articolul 34 din același regulament prevede:

„O hotărâre nu este recunoscută:

dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată într-un litigiu între aceleași părți în statul membru solicitat;

dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză, cu condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile necesare pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat.”

Dreptul elen

Potrivit articolului 71 din Codul civil:

„Persoana juridică răspunde pentru actele sau omisiunile organelor care o reprezintă atât timp cât actul sau omisiunea a avut loc în exercitarea atribuțiilor care le-au fost încredințate și dă naștere unei obligații de despăgubire. În plus, persoana în cauză răspunde în solidar.”

În capitolul 39 din acest cod, intitulat „Acte delictuale”, articolul 926, intitulat „Prejudiciu produs de mai multe persoane”, prevede:

„În cazul în care un prejudiciu decurge dintr-un act săvârșit de mai multe persoane împreună sau în cazul în care mai multe persoane răspund în paralel pentru aceeași daună, toate sunt responsabile în solidar. Situația este aceeași dacă mai multe persoane au acționat simultan sau succesiv și nu se poate determina care este persoana al cărei act a produs prejudiciul.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

Reiese din ansamblul informațiilor aflate la dispoziția Curții că Malcon Navigation, societate cu sediul statutar în Malta și al cărei sediu real este situat în Maroússi (Grecia), este proprietară a unei nave sub pavilion maltez, denumită Sea Pride, a cărei gestionare este asigurată de Hellenic Star Shipping Company SA, societate cu sediul în Panama și care are birouri și în Maroússi.

Instanța de trimitere arată de asemenea că Brave Bulk Transport are sediul statutar în Malta și sediul real în Maroússi, că domnul Leventis este membrul unic al consiliului de administrație și reprezentantul legal al acestei societăți și că domnul Vafeias este directorul său general unic și reprezentantul real. Domnii Leventis și Vafeias (denumiți în continuare „reprezentanții Brave Bulk Transport") au reședința în Pireu și, respectiv, în Kifisia (Grecia).

La 9 iunie 2006, Malcon Navigation a încheiat un contract de navlosire cu Brave Bulk Transport, prin care cea dintâi a navlosit celei de a doua nava Sea Pride. Ulterior, Brave Bulk Transport a subnavlosit această navă Ministerului Comerțului irakian pentru transportul unei încărcături de cereale din Hamburg (Germania) în Irak.

Nava a fost restituită cu o întârziere de cinci luni față de termenul prevăzut în contractul de navlosire.

La 17 februarie 2007, Malcon Navigation a inițiat o procedură de arbitraj la Londra (Regatul Unit) împotriva Brave Bulk Transport, pentru a obține o despăgubire reprezentând contrastalii și navlul datorat.

La rândul său, Brave Bulk Transport a formulat o acțiune în despăgubire împotriva statului irakian, întârzierea în restituirea navei către Malcon Navigation fiind ea însăși cauzată de întârzierea statului irakian în restituirea acestei nave.

La 14 noiembrie 2007, Malcon Navigation și Brave Bulk Transport au încheiat o convenție sub semnătură privată. Aceasta prevedea că arbitrajul în curs se va suspenda timp de șase luni, că Brave Bulk Transport va informa Malcon Navigation în legătură cu desfășurarea procedurii inițiate împotriva statului irakian și că, în cazul unui compromis cu acesta, Malcon Navigation va percepe minimum 20 % din suma plătită Brave Bulk Transport de către statul irakian. Articolul 10 din convenția menționată stipula că aceasta era „reglementată de dreptul englez" și era supusă „competenței instanțelor engleze" și că „orice litigiu născut din aceasta sau în legătură cu ea [va fi] de competența exclusivă a High Court of Justice (England & Wales) [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor)]".

În luna noiembrie 2008, Malcon Navigation a luat cunoștință de faptul că Brave Bulk Transport a încheiat, la 20 mai 2008, un acord amiabil cu statul irakian și a perceput suma prevăzută de acest acord. Malcon Navigation a reluat atunci procedura de arbitraj și a obținut, la 29 septembrie 2009, o sentință arbitrală care îi acorda o despăgubire.

Malcon Navigation reproșează reprezentanților Brave Bulk Transport și că au privat-o pe aceasta de activele sale, Malcon Navigation fiind împiedicată astfel să perceapă această despăgubire.

La 22 septembrie 2010, Malcon Navigation a sesizat Polymeles Protodikeio Peiraios (Tribunalul de Mare Instanță din Pireu, Grecia) cu o acțiune în despăgubire împotriva Brave Bulk Transport și a reprezentanților săi în temeiul articolelor 71 și 926 din Codul civil, în vederea angajării în solidar a răspunderii lor pentru săvârșirea de fapte ilicite. În temeiul clauzei de prorogare de competență care figurează în convenția din 14 noiembrie 2007, această instanță a respins acțiunea în ceea ce privește Brave Bulk Transport. În ceea ce îi privește însă pe reprezentanții acesteia, instanța s-a declarat competentă și a admis pe fond cererea.

Efeteio Peiraios (Curtea de Apel din Pireu, Grecia), în fața căreia reprezentanții Brave Bulk Transport au formulat apel împotriva deciziei Polymeles Protodikeio Peiraios (Tribunalul de Mare Instanță din Pireu), a confirmat poziția adoptată de această din urmă instanță în ceea ce privește problemele de competență.

Prin cererea introductivă din 31 iulie 2014, reprezentanții Brave Bulk Transport au formulat recurs la Areios Pagos (Curtea de Casație).

Instanța de trimitere arată că prima instanță și instanța de apel s-au declarat competente să soluționeze litigiul principal în privința reprezentanților Brave Bulk Transport pentru motivul că, din punctul lor de vedere, acești reprezentanți, care nu erau parte la convenția din 14 noiembrie 2007, nu erau ținuți de clauza de prorogare de competență care figura în aceasta.

În această privință, instanța de trimitere consideră, pe de o parte, că rezultă din articolul 23 din Regulamentul Bruxelles I, precum și din jurisprudența Curții că o convenție atributivă de competență nu este în principiu opozabilă decât între părțile care au încheiat-o, dar că, cu titlu excepțional, ea poate fi invocată în favoarea sau împotriva unei părți din litigiu care era un terț la momentul încheierii sale.

Instanța de trimitere subliniază, pe de altă parte, că, atunci când există mai mulți pârâți, articolul 6 punctul 1 din acest regulament prevede că o persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție și în fața instanței domiciliului oricăruia dintre aceștia, cu condiția ca cererile să fie atât de strâns legate între ele încât să fie oportune instrumentarea și judecarea lor în același timp, pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor. Or, această instanță consideră că există un risc analog în ipoteza în care unul dintre multiplii pârâți a fost de acord cu o prorogare de competență.

Având în vedere ceea ce precedă, instanța menționată are îndoieli în privința temeiniciei aprecierii instanțelor de fond asupra conținutului clauzei atributive de competență care figurează în convenția din 14 noiembrie 2007.

În aceste condiții, Areios Pagos (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Clauza atributivă de competență convenită între două societăți, și anume Malcon Navigation și Brave Bulk Transport, în aplicarea articolului 23 din Regulamentul Bruxelles I, și care figurează în speță în contractul sub semnătură privată încheiat între ele la 14 noiembrie 2007, al cărui articol 10 prevede că «prezenta convenție este reglementată de dreptul englez și este supusă competenței judiciare a instanțelor engleze, iar orice litigiu născut din aceasta sau în legătură cu aceasta este de competența exclusivă a High Court of Justice (England & Wales) [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor)]» – se aplică de asemenea, în ceea ce privește actele și a omisiunile

organelor care reprezintă Brave Bulk Transport și care îi angajează răspunderea în sensul articolului 71 din Codul civil elen, persoanelor responsabile care au acționat în exercitarea funcțiilor lor și care răspund, în temeiul articolului 71 coroborat cu articolul 926 din Codul civil elen, în solidar cu societatea persoană juridică?”

Cu privire la întrebarea preliminară

Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 23 din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că o clauză atributivă de competență inserată într-un contract încheiat între două societăți poate fi invocată de reprezentanții uneia dintre ele pentru a contesta competența unei instanțe de a soluționa o acțiune în despăgubire prin care se urmărește angajarea în solidar a răspunderii lor pentru acte pretins ilicite îndeplinite în exercitarea atribuțiilor lor.

Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în măsura în care Regulamentul Bruxelles I înlocuiește, în raporturile dintre statele membre, Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive privind aderările noilor state membre la această convenție, interpretarea dată de Curte dispozițiilor acestei convenții este valabilă și pentru dispozițiile regulamentului amintit atunci când dispozițiile acestor instrumente pot fi calificate ca fiind echivalente, situație în care se află articolul 23 din Regulamentul Bruxelles I, care a succedat articolului 17 primul paragraf din respectiva convenție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iulie 2016, Hőszig, C-222/15, EU:C:2016:525, punctele 30 și 31, precum și jurisprudența citată).

Întrucât competența instanțelor statului membru pe teritoriul căruia are domiciliul pârâtul constituie, în sistemul Regulamentului Bruxelles I, principiul general enunțat la articolul 2 alineatul (1) din acest regulament, normele de competență derogatorii precum cele prevăzute la articolul 23 din regulamentul menționat nu pot determina o interpretare care să privească mai mult decât ipotezele avute în vedere în mod explicit de același regulament (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punctele 37 și 39, precum și jurisprudența citată).

Or, articolul 23 din Regulamentul Bruxelles I indică în mod clar că domeniul său de aplicare se limitează la cazurile în care competența revine unei instanțe prin „convenția” părților. Astfel cum rezultă din considerentul (11) al acestui regulament, acest acord de voință al părților este cel care justifică supremația acordată, în numele principiului autonomiei de voință, alegerii unei instanțe, alta decât cea care ar fi fost eventual competentă potrivit regulamentului menționat (Hotărârea din 21 mai 2015, El Majdoub, C-322/14, EU:C:2015:334, punctul 26 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 20 aprilie 2016, Profit Investment SIM, C-366/13, EU:C:2016:282, punctul 24 și jurisprudența citată).

Curtea a indicat astfel că instanța sesizată are obligația de a examina *in limine litis* dacă clauza atributivă de competență a constituit efectiv obiectul unui consimțământ între părți, care trebuie să fie exprimat în mod clar și precis, formele impuse la articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I având, în această privință, rolul de a asigura stabilirea efectivă a consimțământului (Hotărârea din 7 iulie 2016, Hőszig, C-222/15, EU:C:2016:525, punctul 37 și jurisprudența citată).

Astfel, o clauză atributivă de competență inserată într-un contract nu poate, în principiu, să își producă efectele decât în raporturile dintre părțile care și-au dat acordul la încheierea acestui contract (Hotărârea din 21 mai 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punctul 64 și jurisprudența citată).

În speță, clauza atributivă de competență în discuție în litigiul principal nu este invocată de o parte la contractul în care figurează aceasta, ci de terți față de acest contract.

Or, pe lângă faptul că reprezentanții Brave Bulk Transport nu și-au exprimat voința de a încheia o convenție atributivă de competență, nici Malcon Navigation nu a consimțit să intre într-un raport juridic cu aceste persoane printr-o astfel de convenție.

Pe de altă parte, nici părțile din litigiul principal, nici instanța de trimitere nu menționează elemente sau indicii care să permită să se considere că reprezentanții Brave Bulk Transport și Malcon Navigation ar fi încheiat, sub una dintre formele prevăzute la articolul 23 alineatul (1) literele (b) și (c) din Regulamentul Bruxelles I, o convenție atributivă de competență care să cuprindă o clauză de prorogare de competență precum cea în discuție în litigiul principal.

În ceea ce privește articolul 6 din Regulamentul Bruxelles I, referitor la competența judiciară în caz de pluralitate de pârâți, trebuie subliniat că, prin faptul că dispozițiile articolului 23 din Regulamentul Bruxelles I exclud atât competența determinată de principiul general al instanței de la domiciliul pârâtului, consacrat prin articolul 2 din acest regulament, cât și competențele speciale de la articolele 5-7 din acesta, ele sunt de strictă interpretare în privința condițiilor pe care le stabilesc (Hotărârea din 21 mai 2015, El Majdoub, C-322/14, EU:C:2015:334, punctul 25 și jurisprudența citată).

În special, prin încheierea unei convenții atributive de competență conform articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, părțile au posibilitatea de a deroga nu numai de la competența generală prevăzută la articolul 2 din acest regulament, ci și de la competențele speciale prevăzute la articolele 5 și 6 din acesta. Astfel, instanța sesizată poate, în principiu, să fie ținută de o clauză atributivă de competență care derogă de la competențele prevăzute la articolele 5 și 6 menționate, pe care părțile au convenit-o conform articolului 23 alineatul (1) (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 mai 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, punctele 59 și 61).

În sfârșit, pentru a răspunde la temerile exprimate de instanța de trimitere în ceea ce privește riscul eventual de decizii contradictorii, trebuie amintit că Regulamentul Bruxelles I cuprinde diferite mecanisme destinate să prevină asemenea situații.

Este vorba în special despre articolele 27 și 28 din regulamentul menționat, referitoare la situațiile de litispendență și, respectiv, de conexitate, care permit să se prevină apariția unor decizii contradictorii, și despre articolul 34 punctele 3 și 4 din acest regulament, care permite remedierea situațiilor respective.

Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea preliminară că articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că o clauză atributivă de competență inserată într-un contract încheiat între două societăți nu poate fi invocată de reprezentanții uneia dintre ele pentru a contesta competența unei instanțe de a soluționa o acțiune în despăgubire prin care se urmărește angajarea în solidar a răspunderii lor pentru acte pretins ilicite îndeplinite în exercitarea atribuțiilor lor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șaptea) declară:

Articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretat în sensul că o clauză atributivă de competență inserată într-un contract încheiat între două societăți nu poate fi invocată de reprezentanții uneia dintre ele pentru a contesta competența unei instanțe de a soluționa o acțiune în despăgubire prin care se urmărește angajarea în solidar a răspunderii lor pentru acte pretins ilicite îndeplinite în exercitarea atribuțiilor lor.

Semnături

---

* Limba de procedură: greaca.